

Ochrana osobnosti

Slovní karikatura jména není obecně vyloučena a vyznačuje se (stejně jako např. obrazová či fotografická karikatura) ironií, nadsázkou, případně ostrostí či jednostranností, a je proto na ni nutno pohlížet shovívavěji.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 25 Cdo 3108/2021-525 ze dne 20.9.2023)

Nejvyšší soud v právní věci žalobce: T.O., zastoupený JUDr. A.B., advokátem se sídlem P., proti žalované: CZECH NEWS CENTER, a. s., se sídlem P., zastoupená JUDr. H.Ch., advokátkou se sídlem P., o ochranu osobnosti, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 66 C 173/2013, o dovolání žalované proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 5. 2021, č. j. 3 Co 85/2020-491, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 5. 2021, č. j. 3 Co 85/2020-491, v části, jíž byl změněn rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 6. 2020, č. j. 66 C 173/2013-417, v části výroku II, výroku III a výroku V, se mění tak, že v tomto rozsahu se rozsudek soudu prvního stupně potvrzuje.

Z odůvodnění:

1. Žalobce se žalobou na ochranu osobnosti domáhal zadostiučinění za zásah do jeho osobnostních práv spočívající v uveřejnění celkem 14 článků resp. mediálních výstupů (nadále budou pro zjednodušení označovány pouze jako „články“ - jejich výčet včetně označení arabskými číslicemi je uveden na str. 3 až 4 nyní přezkoumávaného rozsudku soudu prvního stupně) v časovém rozmezí od listopadu 2012 do listopadu 2013, v nichž byl opakovaně nazýván „Pitomio“ (dále též jen „Označení“) a na fotografiích je nalíčen a vyobrazen jako klaun, dále za to, že k jednomu z článků byla připojena fotografie jeho přítelkyně stažená bez jeho souhlasu z jeho facebookového profilu a uveřejněna s přidaným komentářem, že stěžovatel byl označen za poradce ministra pro místní rozvoj Ing. Jiřího Paroubka a uveřejněna informace, že stěžovateli „zkrachovala“ společnost zabývající se organizací zájezdů pro plyšové hračky. Požadoval uveřejnění omluvy v časopisu Reflex a na internetových stránkách www.reflex.cz za výše specifikované zásahy, uložení povinnosti zdržet se publikování a uveřejňování fotografie upravené tak, že je mu přidáno klaunské líčení a klaunský nos, zdržet se ve všech tištěných médiích žalované i na jejich on-line serverech komolení jeho jména označováním žalobce jako „Pitomio“ a poskytnout mu zadostiučinění v penězích ve výši 300 000 Kč.

2. Rozsudkem ze dne 10. 7. 2015, č. j. 66 C 173/2013-261, ve spojení s usnesením ze dne 3. 8. 2015, č. j. 66 C 173/2013-279, (dále též „první rozsudek soudu prvního stupně“) uložil Městský soud v Praze žalované povinnost uveřejnit na internetových stránkách www.reflex.cz omluvu žalobci za to, že byl na těchto stránkách označován jako „Pitomio“ v článku s názvem „Pitomio: Všichni se perou, já se směju“ ze dne 28. 8. 2013 a v on-line komentáři redaktorů Reflexu s názvem „Sledujte s námi první povolební debatu“ ze dne 26. 10. 2013 (výrok I - týká se článků 5 a 12) a zdržet se ve všech jejich tištěných médiích i na on-line serverech komolení jména žalobce jeho označováním jako „Pitomio“, ledaže takové označení bude projevem oprávněné kritiky (výrok II); v tomto rozsahu nabyl rozsudek právní moci. Ve zbývajícím rozsahu soud žalobu zamítl.

3. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 31. 1. 2017, č. j. 3 Co 186/2015-311, rozsudek městského soudu v odvoláním napadené části (zamítavých a závislých výročí) potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Proti tomuto rozsudku žalobcem podané dovolání Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 28. 3. 2018, č. j. 30 Cdo 3686/2017-356, v části směřující proti

rozhodnutí ve věci samé zamítl, ve zbývajícím rozsahu odmítl a rozhodl o náhradě nákladů dovolacího řízení.

4. K ústavní stížnosti žalobce Ústavní soud nálezem ze dne 10. 3. 2020, č. j. III. ÚS 2300/18-379, ve znění usnesení ze dne 12. 5. 2020, č. j. III. ÚS 2300/18-403, konstatoval, že shora citovanými rozhodnutími Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a výroky III, IV písm. a), V, VII, VIII a IX rozsudku městského soudu byla porušena základní práva stěžovatele, v tomto rozsahu uvedená rozhodnutí zrušil, a ve zbytku ústavní stížnost odmítl. Ústavní soud obecným soudům zejména vytkl, že nerozlišovaly mezi skutkovými tvrzeními a hodnotícími úsudky, popř. tzv. hybridními výroky, dostatečně nezkoumaly, zda se zakládají na pravdivé informaci, zda je forma kritiky přiměřená a zda zásah je nevyhnutelným průvodním jevem výkonu kritiky. Zdůraznil rozdíl mezi použitím tvrdých a ostrých výrazů a samoučelnými vulgaritami či urážkami. Uzavřel, že soudy se dostatečně nezabývaly splněním předpokladů (kritérií), za kterých je možné poskytnout ochranu svobodě projevu na úkor osobnostních práv stěžovatele, neboť řádně nezhodnotily zásahy konkrétními články do osobnostních práv žalobce, ani to, zda byla kritikou zasažena žalobcova profesní sféra nebo sféra jeho soukromého života, případně jeho osoby. Zdůraznil, že svoboda projevu nemá vést k tomu, aby byla jakákoli osoba, včetně osob veřejně činných, v očích veřejnosti samoučelně cíleně zesměšňována, což platí zvláště pro ochranu jména fyzické osoby. Úkolem médií je pravdivě informovat o věcech veřejných a umožnit veřejnosti utvářet si vlastní názor na dění ve společnosti, přičemž prosazování kampaně zaměřené na konkrétní osobu s cílem ji difamovat způsobem vybočujícím z pravidel slušnosti nepožívá soudní ochrany. Soudům uložil, aby se v každém z uvedených případů kritiky důsledně zabývaly tím, zda mohla skutková tvrzení a hodnotové soudy zasáhnout i do stěžovatelova práva na zachování jeho osobní cti, zda se žalobce ve svém konkrétním politickém projevu dopustil nějakých extrémních prohlášení, nepřijatelných ve státě založeném na úctě k základním právům a svobodám člověka a občana, na která by bylo nutno reagovat natolik expresivně, jak to činila žalovaná, a zkoumat legitimitu zásahu do ochrany jména žalobce v každém z žalovaných případů kritiky.

5. V dalším řízení Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 18. 6. 2020, č. j. 66 C 173/2013-417, uložil žalované povinnost omluvit se žalobci na stránkách týdeníku Reflex omluvou tohoto znění: „Omlouváme se panu Tomio Okamurovi za to, že v článku s názvem Úsvit aneb pohádka o přímé demokracii uveřejněném ve vydání časopisu Reflex ze dne 10. 10. 2013 bylo uvedeno, že byl poradcem pana Jiřího Paroubka a že mu zkrachovala cestovka pro plyšáky - obě tyto informace nebyly pravdivé. CZECH NEWS CENTER a. s.“ (výrok I); ve zbývajících uplatněných nárocích žalobu zamítl, a to pokud se žalobce domáhal uveřejnění omluvy na stránkách týdeníku Reflex ve znění: „Omlouváme se panu Tomio Okamurovi, že na stránkách týdeníku Reflex a na www.reflex.cz byl označován jako ‚Pitomio‘, dále že opakovaně byla uveřejněna jeho fotografie upravená tak, že je na ní panu Okamurovi přimalováno klaunské líčení, že z jeho facebookového profilu byla stažena a uveřejněna soukromá fotografie s přidaným komentářem, který se nezakládá na pravdivých údajích.“ (výrok II), uveřejnění omluvy za označování žalobce jako „Pitomio“ na www.reflex.cz nad rámeček takového označování v článku a komentáři specifikovaných ve výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 10. 7. 2015, č. j. 66 C 173/2013-261, (výrok III), poskytnutí zadostiučinění v částce 300 000 Kč (výrok IV), uložení povinnosti žalobkyni zdržet se ve všech jejích tištěných médiích i na on-line serverech komolení jména žalobce jeho označováním jako „Pitomio“, pokud takové označení bude projevem oprávněné kritiky (výrok V), a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky VI a VII). Soud vyšel z dokazování provedeného v předchozím řízení, některé důkazy zopakoval a dokazování doplnil, přičemž pro obsáhlost skutkových závěrů dovolací soud odkazuje na body 22 až 106 citovaného rozsudku. Stručně lze uvést, že skutková zjištění obsahují výčet veřejných funkcí, v nichž žalobce v rozhodné době (i později) působil a o něž se ucházel, jeho veřejná prohlášení včetně prohlášení, jež žalobce zveřejňoval na sociálních sítích (např. body 35 až 48, 55 až 57, 80) a skutkové hodnocení charakteru jeho veřejného vystupování. Soud dále uvedl popis předmětných 12 článků, ohledně nichž nebylo dosud pravomocně rozhodnuto, včetně reakcí na ně a okolností, za nichž byly

publikovány, ale i dalších textů, rozhovorů (včetně rozhovorů s žalobcem), případně pořadů souvisících s daným tématem zveřejněných v rozhodné době, případně později, z nichž soud učinil skutkové závěry ohledně jejich formy, pravdivosti a souvislosti s aktuálním děním na politické scéně. Po skutkové stránce rovněž uzavřel, že proti žalobcovým veřejným prohlášením i příspěvkům se vymezovala i část veřejnosti, nikoli jen žalovaná. Podle průzkumů veřejného mínění důvěřovalo žalobci na konci rozhodného období přibližně stejné procento dotázaných, jako na počátku roku 2015. Žalovaná použila termín „Pitomio“ naposledy v roce 2015. Zjištěný skutkový stav soud posoudil podle čl. 8 odst. 1 a čl. 10 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), čl. 10 odst. 1, čl. 17 odst. 1, 2 a 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), § 11 a § 13 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“). Uzavřel, že sdělení žalované, že žalobce byl poradcem Jiřího Paroubka a že mu zkrachovala cestovka pro plyšáky (článek 14), jsou skutkovými tvrzeními, která žalovaná neprokázala. Tato tvrzení mají potenciál žalobce poškodit na cti, a proto je na místě za tento zásah poskytnout žalobci zadostiučinění formou omluvy v týdeníku Reflex. Ohledně nároku na omluvu za to, že z facebookového profilu žalobce byla stažena a uveřejněna soukromá fotografie s přidaným komentářem, který se nezakládá na pravdivých údajích (článek 11), soud žalobu zamítl s tím, že nelze hovořit o soukromé fotografii, jestliže ji žalobce sám zveřejnil, navíc na ní není zobrazen on, ale jiná osoba (podrobné zdůvodnění je uvedeno v bodu 149 rozsudku). Klaunská fotografie i Označení jsou hodnotícími (kritizujícími) soudy, vyjádřenými formou obrazové a verbální karikatury, potažmo satiry, u nichž je třeba posuzovat, zda mají pravdivostní základ (byť minimální, jak ve vztahu k použité formě – žánru kritiky vyplývá z judikatury). Soud vzal v úvahu, že žalobce v době tvrzených zásahů byl osobou veřejně činnou, byl znám jako úspěšný podnikatel v oblasti cestovního ruchu a představitel asociace působící v této branži. V rozhodné době již vstoupil do politiky, byl zvolen senátorem a ucházel se o funkci prezidenta republiky. Žalobce tak byl jako politik osobou oprávněného veřejného zájmu a musel snášet větší míru veřejné kritiky než jiní občané, a to i formou, která mu nemusela být příjemná, resp. mu byla nepříjemná. Soud poukázal na to, že žalobce má (a sám dlouhodobě cíleně využívá) možnost sebe prezentace. V předvolební kampani vystupoval i jako vypravěč vtipů, sám se na Facebooku prezentoval jako „pigtomio“ – zobrazení prasečího těla s žalobcovou hlavou, nezdráhal se veřejně vyprávět trapné vulgární vtipy, jeho některá veřejná vystoupení lze hodnotit jako směšná až trapná, vyznačují se tendencí k exhibicionismu, snahou vyjadřovat se ke všemu, jsou podbízivá vůči veřejnosti, které nabízí laciná či líbivá řešení. Mediální pozornosti se žalobci ze strany žalované začalo dostávat v souvislosti s jeho (úspěšnou) senátorskou kandidaturou v roce 2012, jeho názorům i vystoupení se věnovala i dříve. Proti žalobcovým veřejným prohlášením a vystoupením se začala vymezovat část veřejnosti již od roku 2011, ani později to nebyla jen žalovaná. Ohledně klaunské karikatury (články 1, 2, 6, 7, 8, 9 a 10) soud dospěl k závěru, že v řízení byl prokázán pravdivostní základ hodnotícího soudu, který koncentruje kritiku názorů, postojů a vystoupení žalobce, přičemž žalovaná konkrétním ztvárněním nijak nevybočila z přijatelných mezí této formy projevu, jestliže veřejné vystupování žalobce snese hodnocení jako směšné (klaunské). Uzavřel, že užití klaunské fotografie není excesem ze svobody projevu žalované, ve všech případech šlo o kritiku oprávněnou co do obsahu i formy uveřejnění, a proto ohledně tohoto tvrzeného zásahu žalobu zamítl.

6. Při hodnocení zásahu Označením soud uvedl, že do složeniny vlastního jména žalobce (Tomio) a slova pitoma, pitomec, pitomina, pitomý, je koncentrována kritika názorů a postojů žalobce, které rozsáhle žalovaná na stránkách Reflexu i webu www.reflex.cz sleduje a kritizuje, a to i před listopadem 2012. Využívá zde metodu typickou pro karikaturu – okolnost, že vlastní jméno žalobce (osobní prvek) v sobě obsahuje část druhého – kritizujícího – slovního prvku užitého v složenině. Soud připustil, že výraz pitomec či pitomý jsou hanlivé výrazy nespisovné češtiny a že žalobce své označení výrazem „Pitomio“ může legitimně považovat za urážlivé a nepříjemné. Jedná se však o hodnotový soud, resp. hybridní výrok, přičemž z dokazování vyplynulo, že žalovanou kritizované názory a postoje žalobce k otázce menšin, sociálním otázkám (xenofobie a nacionalismu), přímé

demokracii, jakož i způsoby, jakými je veřejně prezentuje, jak jsou nabízená řešení líbivá (populistická), jak žalobce tenduje vyjadřovat se ke kdečemu, jakož i skutečnost, že si protirečí, mohou být základem pro jejich hodnocení i jako hloupých až nebezpečných, nepřístojných, pobuřujících (stejně tak jako pro jiného třeba odvážných, sympaticky nekorektních, případně mazaných, když za účelem úspěchu nabízí nereálná, avšak líbivá řešení, tedy „řešení“). Zdůraznil, že mu nepřísluší hodnotit, zda jsou veřejná vyjádření (jejich obsah) a vystoupení žalobce hloupá (expresivněji pitomá), ale posuzoval, zda je za takové lze označit, nebo jinak řečeno, zda takové označení snesou, přičemž dospěl ke kladnému závěru. Žalovaná tak prokázala, že její hodnotící soudy mají pravdivostní základ, navíc u karikatury/satiry postačuje k oprávněnosti užití pravdivostní základ jen v minimální míře. Soud přihlédl i k tomu, že kritické hodnocení názorů a postojů žalobce žalovanou není osamocené, neboť tvrdě se k jeho názorům a postojům vyjadřují i jiní, a to nejen média. Žalobce se označuje za kontroverzního politika, vyzývá k tomu nebýt politicky korektní a volí často silná slova. Označením vyjádřený hodnotový soud se týká veřejně prezentovaných názorů a postojů žalobce, tedy nikoli žalobce samotného. Žalovaná Označení poprvé použila ve spojení s klaunskou podobiznou jako součást obálky na titulní straně týdeníku Reflex č. 45/2012, který vyšel dne 8. 11. 2012, kde byl rozhovor s žalobcem a v reakci na jím ohlášenou kandidaturu na post prezidenta České republiky i emotivní názorový článek autora Petra Holce, kde autor vyslovuje a odůvodňuje názor, že žalobce by se neměl stát prezidentem; vydání tohoto čísla anoncovala žalovaná na Facebooku. Užití Označení je tak oprávněným výkonem svobody projevu ve vztahu k článkům 1, 2, 3 a 4, jde-li pak o články 8, 9, 10 a 13, nešlo podle soudu prvního stupně o nové užívání, ale bylo vždy zmíněno v souvislosti s otázkou oprávněnosti jeho minulých užití a přípustnosti dalšího užití, potažmo v rámci informace o reakci příznivců žalobce na minulá užití. Diskusi v tomto směru lze označit za přípustnou k otázce veřejného zájmu. Soud uzavřel, že z těchto důvodů není namístě v souvislosti s užitím označení Pitomio žalobci poskytnout omluvu nad rámec omluvy přiznané již výrokem I prvního rozsudku soudu prvního stupně, ani finanční zadostiučinění. Pokud jde o zdržovací nárok ve vztahu k Označení nad rámec výroku II prvního rozsudku soudu prvního stupně, není zde podle soudu prostor pro absolutní zákaz, když nelze vyloučit, že užití tohoto označení bude i v budoucnu vzhledem ke konkrétním okolnostem výrazem oprávněné kritiky, která bude přes expresivní (hanlivý) základ Označení opodstatněná a přiměřená. Nadto nejsou splněny obecné podmínky pro vyhovění zdržovacímu nároku, neboť k použití Označení nedošlo již po dlouhou dobu; není tedy splněna podmínka pro vyhovění žalobě ani u tohoto nároku.

7. K odvolání žalobce Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 24. 5. 2021, č. j. 3 Co 85/2020-491, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve výroku IV (finanční zadostiučinění) a ve výroku II v rozsahu zamítnutí žaloby ohledně omluvy za opakované uveřejnění jeho fotografie, na níž je mu přimalováno klaunské líčení, a za stažení fotografie z jeho facebookového profilu a její uveřejnění s přidaným komentářem, jinak ho ve zbývajících částech výroku II a ve výroku III změnil tak, že žalované uložil povinnost uveřejnit na stránkách týdeníku REFLEX a na www.reflex.cz omluvu ve znění: „Omlouváme se panu Tomio Okamurovi, že na stránkách týdeníku REFLEX a na www.reflex.cz byl označován jako Pitomio nejen v článcích s názvem ‚Pitomio: Všichni se perou, já se směju‘ ze dne 28. 8. 2013 a v on-line komentáři redaktorů Reflexu: ‚Sledujte s námi první povolební debatu‘ ze dne 26. 10. 2013“. Ve výroku V ho změnil tak, že žalované uložil zdržet se ve všech svých tištěných médiích i na on-line serverech komolení jména žalobce jeho označováním jako Pitomio, „i pokud takové označení bude projevem oprávněné kritiky“, a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se s jeho závěrem o nedůvodnosti žaloby ve vztahu k tvrzenému převzetí fotografie žalobcovy partnerky, neboť ztratila povahu soukromé fotografie v okamžiku jejího uveřejnění žalobcem na jeho veřejném facebookovém profilu. Souhlasil i s jeho právním posouzením ve vztahu ke stylizaci žalobce do podoby klauna. Na rozdíl od soudu prvního stupně však nepovažoval slovní označení Pitomio za přípustný hodnotící úsudek. Skutečnost, že výrazy „pitomec“ či „pitomý“ jsou hanlivé výrazy nespisovné češtiny a že žalobce své označení výrazem „Pitomio“ může legitimně považovat za urážlivé a nepříjemné, vylučuje, aby

takové označení mohlo být legitimním vyjádřením subjektivního názoru žalované na osobu žalobce pro jeho názory a postoje. Přisvědčil námitce žalobce, že již Ústavní soud ve svém nálezu vydaném v této věci označil rozsudek ESLP ve věci Oberschlick proti Rakousku (č. 2), jímž argumentoval soud prvního stupně, za nepřiléhavý. Kritika založená na hanlivém zkomolení jména žalobce nemůže obstát i přesto, že se žalobce vyjadřoval způsobem, který snese hodnocení i jako hloupý, či „pitomý“, že kritické hodnocení názorů a postojů žalobce žalovanou není osamocené a že žalobce jako veřejná osoba musí kritiku snést, když současně platí, že ani veřejná osoba není povinna strpět bezdůvodné častování vulgarismy jen proto, že jde o veřejně činnou osobu. Podle odvolacího soudu žalovaná užíváním sporného označení zasáhla do osobnostních práv žalobce, a je tak důvodný jeho požadavek na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění. Vzhledem k tomu, že žalobce netvrdil vznik újmy v takovém rozsahu, aby k jejímu odčinění nepostačovalo zadostiučinění v morální formě, změnil zamítavé rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že žalované uložil povinnost se za příslušné zásahy omluvit. Důvodným shledal i požadavek na uložení povinnosti žalované zdržet se komolení jména žalobce s tím, že byl při formulaci petitu zdržovacího nároku limitován již pravomocným vyhovujícím výrokem prvního rozsudku soudu prvního stupně, a aby byl v tomto nároku zcela vyčerpán předmět řízení, nezbylo než vyhovět požadavku na zdržení se vytýkaného jednání i v případech, pokud takové označení bude projevem oprávněné kritiky, ač jinak taková formulace je vnitřně rozporná.

8. Rozsudek odvolacího soudu v té jeho části, kterou odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích II, III a V, napadla žalovaná dovoláním. Jeho přípustnost spatřuje v nesprávném posouzení níže uvedených právních otázek, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od rozhodovací praxe Nejvyššího a Ústavního soudu, případně které dosud v rozhodovací praxi odvolacího soudu nebyly vyřešeny. Jako neřešenou předkládá dovolatelka otázku, zda Označení může být za zjištěných skutkových okolností (nebo obecně za určitých okolností) přípustným hodnotícím soudem, a dále otázku, zda je právo na jméno nadřazeno ostatním osobnostním právům. Odvolací soud se pak podle dovolatelky odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu při řešení otázky, zda je právo na jméno podle čl. 10 Listiny nadřazeno svobodě projevu podle čl. 17 Listiny (odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3689/2017). Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 2300/18 nekonstatoval, že by bylo právo na jméno nadřazeno ostatním osobnostním právům, obecným soudům však vytkl, že neposuzovaly střet práva na ochranu osobnosti a svobody projevu v každém případě jednotlivě. Dále dovolatelka namítá, že odvolací soud bezdůvodně upřednostnil právo žalobce na ochranu jména oproti jejímu právu na svobodu projevu. Neprovedl test proporcionality mezi těmito právy a neposoudil jejich střet podle kritérií stanovených judikaturou vyšších soudů. Nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu o nepřiléhavosti rozhodnutí ESLP Oberschlick proti Rakousku na projednávaný případ. Zejména první užití výrazu Pitomio bylo reakcí na oznámení žalobcovy kandidatury na prezidenta. Pokud tuto kandidaturu oznámí osoba, která veřejně projevuje názory, jež lze označit jednak za směšné, jednak za nebezpečné (žalobcovy projevy nejen žalovaná hodnotí jako xenofobní, rasistické, neonacistické), pak je zde obdobná situace, jako v případě posuzovaném ESLP ve věci Oberschlick proti Rakousku (č. 2). V obou případech šlo o otázku, jestli je možné vyjádřit kritiku i za užití výroku, který lze označit za urážlivý. Dovolatelka považuje za důležité vzít do úvahy celkový kontext věci, jak to učinil soud prvního stupně. K odklonu od judikatury pak došlo i při posouzení otázky, zda hanlivé označení, které může dotčená osoba považovat za urážlivé a nepříjemné, vylučuje, aby takové označení mohlo být legitimním vyjádřením subjektivního názoru (odkazuje na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 577/13 nebo I. ÚS 367/03 a rozhodnutí ESLP ve věci Castells proti Španělsku), a zasáhnout tak do práva žalované na svobodu projevu. Nelze totiž bez dalšího tvrdit, že každé hanlivé a urážlivé označení vylučuje, aby mohlo být legitimním vyjádřením subjektivního názoru. V dané věci je dán dostatečný skutkový základ pro závěr o oprávněnosti kritiky, neboť se žalobce stal dobrovolně jednou z nejsledovanějších osob veřejného zájmu právě ohlášením své kandidatury na prezidenta. Žalobce má na každý problém svůj názor, který je připraven kdykoliv a komukoliv sdělit, jeho názory jsou kontroverzní a lze je označit za populistické, rasistické a xenofobní. Dovolatelka cituje výroky

žalobce a dovozuje z nich, že žalobce na jednu stranu působí směšně, avšak současně jsou jeho názory pro společnost nebezpečné. Zdůrazňuje, že použití ostřejších výrazů a zobrazení nebylo samoúčelné, ale jednalo se o přípustnou kritiku žalobce. Právě s ohledem na směšné, až hloupé, ale zároveň nebezpečné projevy žalobce, který ohlásil kandidaturu na nejvyšší politickou funkci spojovanou se zvýšenými morálními předpoklady, se dovolatelka osobou žalobce zabývala. Názor autora článku se opíral nejenom o dosavadní vystupování žalobce, hodnotil i jeho chování na předvolebních akcích. Titulní stranu vydání Reflexu č. 45/2012 je tak nutné vnímat v kontextu s články obsaženými v tomto vydání. Jednalo se o žurnalistickou koncentrovanou naléhavou kritiku s prvky ironie, sarkasmu a karikatury. Odklon od judikatury pak dovolatelka shledává v řešení otázky, zda lze uložit povinnost zdržet se zveřejňování určitého výrazu i pro případy, kdy takové užití bude projevem oprávněné kritiky (rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 171/12). Nelze totiž bez dalšího tvrdit, že by se v případě každého užití výrazu Pitomio jednalo o neoprávněný zásah do osobnostních práv žalobce. V takovém případě ale nelze žalované uložit povinnost, aby se zdržela užití tohoto výrazu i pro případy, kdy takové užití bude opodstatněné. Neobstojí ani argument odvolacího soudu, že by se nepřípustně až na vykonávací řízení odsouvalo posouzení, zda je nebo není určité jednání projevem oprávněné kritiky, neboť je toto posouzení v možnostech exekučního soudu. Navrhla, aby dovolací soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

9. Žalobce ve svém vyjádření obsáhle cituje z nálezu sp. zn. III. ÚS 2300/18 a k dovolání žalované uvádí, že nelze přiznat ochranu účelově difamujícím výročkům. Je rozdíl mezi tím nazvat někoho pitomcem pro jeho názory, resp. označit jeho názory za pitomé v rámci hodnotícího soudu a záměrně komolit jméno osoby do hanlivého výrazu. Užívání složeniny jména žalobce a hanlivé nadávky nelze z hlediska ochrany jeho osobnostních práv klást na roveň hodnotícímu soudu, který za jistých okolností požívá ochrany.

10. Dovoláním byly napadeny pouze měnící výroky rozsudku odvolacího soudu, proto je předmětem dovolacího přezkumu pouze nárok na uložení povinnosti žalované omluvit se za užití Označení nad rámec omluvy přiznané již výrokem I prvního rozsudku soudu prvního stupně (v nynějším rozsudku soudu prvního stupně jde částečně o výrok II a výrok III; týká se tak článků 1 až 4 a 8 až 10) a tzv. zdržovací nárok (v rozsudku soudu prvního stupně jde o výrok V). Pro lepší srozumitelnost dovolací soud na tomto místě ve stručnosti připomíná články, o něž se jedná (v podrobnostech ohledně skutkových závěrů včetně všech souvislostí odkazuje na body 22 až 106 rozsudku soudu prvního stupně). U všech těchto článků spatřuje žalobce neoprávněný zásah do svých osobnostních práv v použití Označení.

11. Články 1 až 4 jsou z dvouměsíčního období od 7. 11. 2012 do 2. 1. 2013, tedy z doby, kdy žalobce usiloval o kandidaturu na prezidenta České republiky: Článek 1 s názvem „Pitomio Okamura z obálky nového Reflexu se stal facebookovým hitem“, byl dne 7. 11. 2012 publikován na webu www.reflex.cz. Redakce v něm vybrala reakce čtenářů na titulní stranu týdeníku Reflex č. 45/2012 (klaunská karikatura žalobce a velkými písmeny nápis „Pitomio“ – dále též jen „Obálka“), jež byla v článku „přetištěna“. V úvodu článku je stručně shrnuto, že Obálka anoncovaná žalovanou na sociální síti Facebook před uveřejněním příslušného čísla týdeníku Reflex vyvolala obrovskou vlnu kladných i záporných reakcí, z nichž 20 je v článku citováno. Mezi zápornými reakcemi jsou i názory čtenářů, kteří prohlašují, že jinak nejsou žalobcovi příznivci. Článek komentáře nijak nehodnotí. Anoncuje dále obsah Reflexu č. 45/2012. Článek 2 – Obálka (titulní strana) týdeníku Reflex č. 45/2012, který vyšel 8. 11. 2012; ve spodní části je text „A teď vám povím nejlepší vtip: budu prezidentem.“ Na stranách 20 až 23 časopisu pod názvem „Já a populist? Jsem jako Masaryk a Baťa“ byl uveřejněn rozhovor Petra Koláře se žalobcem. Jedná se o distančně (přes e-mail) vedený rozhovor, kde žalobce odpovídá např. na otázky týkající se cestovky pro plyšáky a podnikání žalobce, jeho (podle novináře) populistických prohlášení (žalobce uvádí, že není populistou, že jeho myšlenky obvykle už někdo

před ním vyslovil a zmiňuje mimo jiné Masaryka a Baťu, souhlas mnohých vysvětluje tím, že reaguje na aktuální problémy a nabízí k diskusi řešení), vyjadřuje se k myšlence, aby Romové založili vlastní stát, k hmotné trestní odpovědnosti politiků a exekutivy, k důvodům státního dluhu. Vyjadřuje se rovněž ke své kandidatuře na senátora a prezidenta. V témže čísle časopisu byl uveřejněn článek s názvem „Tomio, jako ne!“ autora Petra Holce. Autor v něm shrnuje pět důvodů, proč by se žalobce podle něj neměl stát prezidentem, přičemž každý důvod vysvětluje. Uvádí, že prezident je symbolem národa, a vysvětluje, proč jím právě žalobce není. Zmiňuje, že prezidentem by neměl být hlupák, co vystupuje jako šestákový klaun, co neumí česky, nechápe politický systém, coby napůl cizinec hlásá „Čechy Čechům“ a vyhání Romy do vlastního státu, veřejně trousí nejhorší vtipy o koňských penisech a hanebně lže lidem. Zmiňuje žalobcův životní příběh, připomíná jeho texty (Český sen, Umění vládnout, Umění žít) a snahy o zviditelnění, popisuje osobní zážitky z vystoupení žalobce. Jako projevy populismu a směšnosti, a tak nevhodnosti pro funkci prezidenta cituje konkrétní výroky žalobce z veřejných vystoupení. Žalobce pro autora představuje směs narcisismu, hlouposti, nevědomosti a populismu (kritizuje rozpory v obsahu konkrétních veřejných sdělení žalobce). Vyjadřuje názor, že prezident nemá být xenofob ani podnikatel (uvádí důvody). Pod mezititulkem „Prezident může být bavič (ale jen trochu)“ připomíná vystoupení žalobce, v nichž vyprávěl nevhodné vtipy, v kontextu s reprezentační funkcí prezidenta hodnotí nevhodnost žalobce pro uvedenou funkci. Článek 3 s názvem „Duel století: Žvatlanda vs. Pitomio“ byl uveřejněn 28. 11. 2012 na webu www.reflex.cz. Satirickou a ironickou nadsázkou se věnuje srovnání zpěváka Daniela Landy (známého pozorností na vlastenecká témata) a žalobce, resp. jejich typických postojů a počínů. Oba označuje přezdívkou (slovní složeninou vycházející z jejich jména), prvního označuje jako „Žvatlanda“ a druhého Označením. Článek vychází z kontroverznosti obou mužů, kteří u části lidí vyvolávají nadšení a podporu, u části nevoli, oba se považují za vůdce, kteří národ vyvedou z temnoty. V duelu „soutěží“ v kategoriích Záliby, Názory, Vyznání, Fanoušci, Byznys. K žalobci uvádí, že rád vypráví o princí jménem Tomio, zná lék na všechny problémy země, zbožňuje vše, co je hezké a české, zejména blondaté fanky ve věku 20 let. Názory nemá žádné, přizpůsobuje se momentální poptávce na trhu populismu. Uctívá v první řadě sebe, v druhé řadě ty, k nimž se řadí: Masaryk, Baťa, Havel a další. Fanoušci jsou oddaní, protože jim slíbí vše, co chtějí, když něčemu nerozumí, žalobce (použito Označení) jim to vysvětlí. Daniela Landu v jednotlivých kategoriích hodnotí stejným stylem. Článek 4 autorky Markéty Lukáškové s názvem „Tomio Okamura sepsal novoroční projev. Přezdívku Pitomio si zaslouží více než dřív“ uveřejnila žalovaná 2. 1. 2013 na webu www.reflex.cz. Článek se věnuje citovanému příspěvku žalobce na jeho blogu, který jej pojal jako novoroční prezidentský projev, a to v situaci, kdy byl vyřazen z prezidentské volby a proti rozhodnutí Nejvyššího správního soudu o zamítnutí návrhu na registraci jeho kandidátní listiny podal ústavní stížnost. V článku autorka vysvětluje, proč si žalobce v souvislosti s novoročním projevem přezdívku „Pitomio“ podle ní zaslouží více než dřív.

12. Články 8 až 10 byly uveřejněny v období, kdy žalobce kandidoval do Poslanecké sněmovny, resp. těsně po volbách. Reagují na výzvu advokátky žalobce, aby se žalovaná zdržela dehonestace žalobce a komolení jeho jména a informují o reakcích příznivců žalobce na Obálku i články žalované týkající se žalobce: Článek 8 s názvem „Eva a Vašek pějí a advokátka varuje: Už žádný Pitomio!?“ vyšel v deníku Blesk 8. 10. 2013. Žalovaná v něm informuje čtenáře o výzvě advokátky žalobce, JUDr. Samkové, ke zdržení se dehonestace žalobce; u textu je přetisk Obálky. Článek 9 Marka Stoniše s názvem „Tak trošku vulgární srážka s Okamurou“ uveřejnila žalovaná 10. 10. 2013 v týdeníku Reflex č. 41/2013. Autor v něm píše, že žalobce na svém facebookovém profilu po uveřejnění článku téhož autora s názvem „Pitomio: Všichni se perou, já se směju“ (článek 5), vyzval své příznivce, ať autorovi napíší, co si o něm myslí. Následuje citace některých hrubě vulgárních reakcí čtenářů vůči autorovi článku. Článek 10 s názvem „Okamura a jeho povedená parta“ uveřejnila žalovaná na webu www.reflex.cz dne 13. 10. 2013. Informuje o tom, že členové redakce obdrželi důrazné varování od příznivců žalobce podepsaných jako „Kolektiv původní občanské iniciativy Čas na změny“, v němž pisatelé vyjadřují nesouhlas s Obálkou, hodnotí ji jako dehonestující a pobuřující, Reflex označují za

plátek, který je výkalem spodiny českých médií, jeho novináře za nejodpornější mediální žumpu, podezírají Reflex z toho, že články o žalobci byly uveřejněny na objednávku za odměnu a pro žalobce žádají omluvu. U článku je přetisk Obálky.

13. Nejvyšší soud posoudil dovolání podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2022 (dále jen „o. s. ř.“) a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dospěl k závěru, že dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou – účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro posouzení otázky řešení kolize mezi právem na ochranu jména a právem na svobodu projevu, při němž se odvolací soud zčásti odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu a která zčásti dosud za daných skutkových okolností nebyla dovolacím soudem vyřešena. Dovolání je důvodné.

14. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud však v posuzovaném řízení žádné vady neshledal.

15. Podle čl. 10 odst. 1 Listiny každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

16. Podle čl. 17 Listiny svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny (odst. 1). Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu (odst. 2).

17. Podle § 11 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 – dále jen „obč. zák.“ (vzhledem k tomu, že k tvrzenému neoprávněnému zásahu došlo před 1. 1. 2014, posuzuje se věc v souladu s § 3079 odst. 1 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014, podle dosavadních předpisů) má fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.

18. Podle § 13 odst. 1 obč. zák. má fyzická osoba právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění.

19. Žalobce tvrdí, že žalovaná komolením jeho jména v tisku a na on-line serverech zasáhla do jeho osobnosti. Ochranu osobnosti včetně jména zaručuje na ústavní úrovni čl. 10 odst. 1 Listiny, na úrovni zákona pak především § 11 a 13 obč. zák. Jméno představuje významnou hodnotu osobnosti člověka, neboť slouží především k jeho individualizaci a identifikaci a vždy tvoří nedílný, nezbytný a příznačný atribut každého člověka. Charakteristické přitom je, že jméno člověka (byť v případných pozdějších zákonem předpokládaných modifikacích) je s ním spjato po celou dobu jeho existence a je významné pro ztotožnění člověka i po jeho smrti. Jménem člověka se rozumí jeho osobní jméno a příjmení, popř. jeho další jména a rodné příjmení, která mu podle zákona náleží. Vedle jména rodového (tj. příjmení) je chráněno i jméno osobní (mnohdy nepřesně nazývané jako křestní), a to zejména tehdy, když se pro konkrétní osobu stalo jako individualizační znak výrazně osobitým. Je tedy nepochybné, že i osobní jméno jako součást osobnostní sféry člověka zásadně požívá zákonem předpokládané ochrany. Avšak obdobně jako u ostatních složek osobnosti člověka lze předpokládat i případy, kdy dotčení tohoto osobnostního statku nebude mít charakter zásahu neoprávněného, který by odůvodňoval oprávněnost žaloby na ochranu osobnosti. I v těchto případech proto budou analogicky platit zásady platné při dotčení jiných složek osobnosti člověka.

20. Článkem 17 Listiny je pak chráněna svoboda projevu jako jednoho ze základních kamenů

demokratické společnosti. Svoboda projevu platí nejen pro „informace“ nebo „myšlenky“ přijímané příznivě či považované za neškodné či nedůležité, ale rovněž pro ty, které jsou nepříjemné, šokují či znepokojují: tak tomu chce pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti. Tyto principy nabývají zvláštní důležitosti, pokud jde o tisk, jehož úkolem je šířit informace a myšlenky týkající se politických záležitostí, jakož i témat z ostatních oblastí veřejného zájmu. Nejenže úlohou tisku je šíření informací a myšlenek, veřejnost má současně právo je přijímat (např. rozhodnutí ESLP Handyside proti Spojenému království ze dne 7. 12. 1976, stížnost č. 5493/72; rozsudek ve věci Lingens proti Rakousku ze dne 8. 7. 1986, č. 09815/82, odst. 41).

21. Práva podle čl. 10 a čl. 17 Listiny jsou si zásadně rovna (srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 357/96, ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97, ze dne 4. 4. 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04). Při střetu základního práva na svobodu projevu a informace s právem na ochranu osobnosti je vždy věcí soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého jednotlivého případu pečlivě zvážily, zda jednomu právu nebyla nedůvodně dána přednost před právem druhým. Je proto třeba, aby na základě konkrétních okolností daného případu zvážily, zda výrok dosahuje takové intenzity, že zasahuje do práva na ochranu osobnosti dané osoby, či je situaci přiměřený, tedy zda v daném případě preferovat právo na ochranu cti a dobré pověsti dotčené osoby, nebo upřednostnit právo na svobodu projevu a šíření informací (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 30 Cdo 2711/2006, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. 30 Cdo 464/2016, ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1914/2018, nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 6. 1996, sp. zn. IV. ÚS 154/96).

22. Při zkoumání přiměřenosti konkrétního výroku (tvrzeného zásahu) je pak třeba v prvé řadě odlišit, zda se jedná o skutkové tvrzení, nebo hodnotící soud, neboť podmínky kladené na přípustnost každé z těchto kategorií se liší. Skutkové tvrzení se opírá o fakt, objektivně existující realitu, která je zjiřitelná pomocí dokazování, pravdivost tvrzení je tedy ověřitelná. V zásadě platí, že uveřejnění pravdivé informace nezasahuje do práva na ochranu osobnosti, pokud tento údaj není podán tak, že zkresluje skutečnost, či není natolik intimní, že by odporoval právu na ochranu soukromí a lidské důstojnosti. Hodnotící soud naopak vyjadřuje subjektivní názor svého autora, který k danému faktu zaujímá určitý postoj tak, že jej hodnotí z hlediska správnosti a přijatelnosti, a to na základě vlastních (subjektivních) kritérií. Hodnotící soud proto nelze jakkoli dokazovat, je však nutné zkoumat, zda se zakládá na pravdivé informaci, zda forma jeho veřejné prezentace je přiměřená a zda zásah do osobnostních práv je nevyhnutelným průvodním jevem výkonu kritiky, tzn. zda primárním cílem kritiky není hanobení a zneuctění dané osoby (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1914/2018, rozsudek téhož soudu ze dne 29. 8. 2019, sp. zn. 25 Cdo 3423/2018, a řada dalších).

23. Práva na ochranu osobnosti přirozeně požívají i politici a jiné veřejně známé osoby, byť hranice jsou v jejich případech mnohem měkčí ve prospěch novinářů a jiných původců kritiky vůči nim. To je dáno skutečností, že osoba vstoupivší na veřejnou scénu musí počítat s tím, že jakožto osoba veřejně známá bude pod drobnohledem veřejnosti, která se zajímá o její jak profesní, tak i soukromý život a současně jej hodnotí, zvláště jedná-li se o osobu, která spravuje veřejné záležitosti; zde soudy volí benevolentnější přístup k posouzení meze přípustnosti uveřejnění informací soukromé povahy a hodnocení jejího jednání právě proto, že jsou na ni kladeny náročnější požadavky a veřejnost je oprávněna mít takové informace pro posouzení způsobilosti jak odborné, tak morální takovou funkci zastávat a náležitě obstarávat věci veřejné. Prezentace těchto údajů a jejich případná kritika však musí souviset s veřejnou činností, kterou daná osoba vykonává. Politik nevyhnutelně a vědomě předkládá novinářům a široké veřejnosti ke kontrole každé své slovo a čin, a proto musí projevit vyšší stupeň tolerance (nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2011, sp. zn. 30 Cdo 5021/2008, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. 30 Cdo 464/2016, nebo ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1174/2007,

uveřejněné pod č. 29/2009 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

24. Evropský soud pro lidská práva, který vyzdvihuje důležitost svobody projevu (viz judikatura shora) konstantně poukazuje na důležitou roli, kterou tisk a média obecně v současné společnosti hrají (především bývá zmiňována role tzv. hlídacího psa, k tomu srov. rozhodnutí ESLP ze dne 20. 5. 1999 ve věci *Bladet Tromsø a Stensaas proti Norsku*, stížnost č. 21980/93), zároveň uvádí, že projev nesmí překročit určité hranice, týkající se zejména ochrany pověsti a práv jiných. Ve své rozhodovací praxi proto vytyčil několik kritérií pro posouzení otázky, kterému z uvedených práv je v konkrétním případě třeba dát přednost. V rozhodnutí ve věcech *von Hannover proti Německu* (stížnost č. 40660/08 a 60641/08) a *Axel Springer AG proti Německu* (stížnost č. 39954/08) rozvedl princip proporcionality do pěti, potažmo šesti kritérií, na základě kterých je třeba posuzovat kolizi práva na svobodu projevu s právem na ochranu důstojnosti a cti jednotlivce (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. II. ÚS 2051/14), která lze využít i v případě střetu práva na svobodu projevu s právem na ochranu jména (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. III. ÚS 2300/18, vydaný v této věci). Těmito kritérii jsou 1. příspěvek k debatě o veřejném zájmu, 2. jak dobře je osoba známá a co je předmětem výroku, 3. předchozí chování dotčené osoby, 4. obsah, forma a následky publikace a 5. okolnosti, popř. metody získání informací a jejich pravdivost; jako 6. kritérium se pak přidává závažnost uložené sankce. Dokonce osm demonstrativně vypočtených obdobných kritérií pak vymezuje Ústavní soud např. v nálezu ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. II. ÚS 2051/14, bod 31 (srov. též usnesení ze dne 11. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 3853/19): 1. povaha výroku (tj. zda jde o skutkové tvrzení, hodnotový soud, hodnotový soud se skutkovým základem či jinak hybridní výrok), 2. obsah výroku (např. zda jde o projev „politický“ či „komerční“), 3. forma výroku (zejména nakolik je předmětný výrok expresivní, či dokonce vulgární), 4. postavení kritizované osoby (např. zda jde o osobu veřejně činnou, či dokonce o osobu aktivní v politickém životě, případně o osobu veřejně známou), 5. zda se výrok (kritika) dotýká soukromé či veřejné sféry této kritizované osoby, 6. chování kritizované osoby (např. zda kritiku sama „vyprovokovala“ či jak se posléze ke kritice postavila), 7. kdo výrok pronáší (např. zda se jedná o novináře, běžného občana, politika apod.) a konečně 8. kdy tak učiní (tzn. např. jaké měl či mohl mít jeho autor v daný okamžik k dispozici konkrétní údaje, z nichž vycházel, a v jaké situaci tak učinil). Při posouzení, zda došlo k překročení míry přijatelné kritiky, je třeba přihlídnout ke kontextu a cíli celého textu, jakož i k jeho satirické a ironické povaze [rozhodnutí ESLP *Ziemiński proti Polsku* (č. 2) ze dne 5. 7. 2016, stížnost č. 1799/07].

25. Z hlediska těchto kritérií dovolací soud *Označení* posuzoval. Jde-li o povahu *Označení* (kritérium 1), jedná se o hodnotový soud. Žalovaná tak vyjádřila subjektivní názor svých autorů na projevy žalobce a jeho vystupování ve veřejném prostoru v souvislosti s jeho ambicemi vykonávat veřejné funkce, dokonce funkci nejvyšší. Hodnotí je z hlediska přijatelnosti v souvislosti s výkonem veřejných funkcí v nejvyšších patrech politiky, a to na základě vlastních (subjektivních) kritérií (zejména články 1 až 4).

26. V projednávané věci byla terčem kritiky (kritérium 2) veřejná prohlášení i vystupování žalobce jako politika při ucházení se o veřejné funkce (funkci prezidenta). Jedná se proto o projev politický vyjadřující v maximální zkratce kritiku veřejných prohlášení žalobce i jeho veřejné vystupování, s cílem vyjádřit, že osoba, která se tímto způsobem veřejně prezentuje, by neměla být prezidentem, neboť postrádá vlastnosti, kterými by se měl, podle názoru autorů žalované, prezident vyznačovat. Dovolací soud se ztotožňuje se závěry soudů nižších stupňů, že kritika má reálný základ. Jestliže v rozhodné době veřejně prezentované názory a postoje žalobce byly populistické, nabízející laciná a líbivá řešení s tendencí vyjadřovat se ke všemu, podbízející se veřejnosti, navzájem si odporující, ve vztahu k otázce menšin i sociálním otázkám vyznačující se tendencí ke xenofobii a nacionalismu, a jestliže se v předvolební kampani prezentoval i jako vypravěč (trapných a vulgárních) vtípů, lze se závěrem soudů, že kritika má reálný základ, souhlasit. Jinak řečeno, závěr soudů nižších stupňů, že

lacině populistické názory i vystupování žalobce v rozhodné době snese hodnocení i jako hloupé, je postaven na reálném základě. To se týká všech článků, jež jsou v rámci tohoto dovolacího řízení posuzovány s tím, že články 8 až 10 obsahují pouze přetisk obálky Reflexu č. 45/2012 v malé velikosti v souvislosti s publikováním reakce žalobce (jeho advokátky) a jeho příznivců na články 1 až 4 včetně Označení ve spojení s obrazovou karikaturou žalobce.

27. Označení je hodnotovým soudem vyjádřeným formou karikatury (kritérium 3) za použití vlastního jména žalobce ve spojení se základem slova „pitomý“, takže celkové vyznění je difamující. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 4. 4. 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04, do podmnožiny hodnotících soudů patří i karikatura (ať slovní, obrazová či kreslená). Jedná se o jiný způsob kritiky, jež svým terčem činí určitý charakterový rys, tělesnou vlastnost, čin konkrétní karikované osoby, na něž pomocí ironie a nadsázky upozorňuje a tímto způsobem kritizuje. Umění karikaturisty není v tom být přiměřený a nestranný, ale právě v tom, že je ostrý a jednostranný (srov. Herczeg, J. Meze svobody projevu. Praha: Nakladatelství Orac, 2004, s. 71). Stejně jako kritika je karikatura hodnocena jak podle svého obsahu, tak podle formy, již je na určitou skutečnost upozorňováno. Pro karikaturu je typické, že zveličuje, přehání a ironizuje, a proto nezbytným předpokladem pro bezchybné právní posouzení je odstranění satirického hávu, do něž se halí vlastní informace; i karikatura musí spočívat na reálném základě, byť minimálním (ke kreslené karikatuře srov. též důvody obsažené v usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2012, sp. zn. I. ÚS 2246/12). Vzhledem k tomu, že karikatura používá výrazových prostředků sobě vlastních, je třeba na způsob, jímž se vyjadřuje, nahlížet shovívavěji, nelze však připustit, aby zcela zjevně přesáhla meze přiměřenosti v poměru ke sledovanému cíli kritiky – tzv. intenzivní exces (kromě již citovaného nálezu i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1109/2005). Platí tedy, že zasahuje-li takový způsob kritiky výlučně či převážně sféru profesní či veřejné činnosti, je chráněna více než kritika sféry soukromé (srov. rozsudek ESLP ve věci Dalban proti Rumunsku ze dne 28. 9. 1999, stížnost č. 28114/95, bod 50, a nálezu Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. III. ÚS 2300/18, bod 32).

28. Označení koncentruje kritiku veřejně prezentovaných názorů a postojů žalobce v politickém prostředí, čímž využívá metodu typickou pro karikaturu, jak byla charakterizována ve výše uvedeném nálezu Ústavního soudu. Je nepochybné, že složenina vlastního jména žalobce s expresivním synonymem slova hloupý (tedy „pitomý“, což je hanlivý výraz nespisovné češtiny), je znevažující. Žalovaná Označení (poprvé v tisku) použila ve spojení s klaunskou podobiznou otištěnou na obálce časopisu Reflex č. 45/2012 (článek 2), v němž vyšel rozhovor s žalobcem a emotivní názorový článek Petra Holce, ve kterém autor vyslovuje své odůvodněné názory, proč by se žalobce neměl stát prezidentem. Jde tedy o kritiku veřejně prezentovaných názorů a vystupování žalobce v politickém prostředí a nikoli jeho jako soukromé osoby. Dovolací soud se rovněž neztotožňuje se závěrem odvolacího soudu (být výslovně nevyjádřeného, ale z kontextu vyplývajícího), že osobní jméno nemůže být předmětem karikatury. Jméno osoby přirozeně požívá ochrany, jak již bylo uvedeno (bod 19). Avšak ochrany na stejné úrovni požívá i podoba osoby, která ji rovněž identifikuje po celý život, stejně jako osobní jméno, a možná i více, neboť stejných osobních jmen se v populaci objevuje mnoho, na rozdíl od toho je podoba osoby výlučně individuální – charakterizuje pouze jednu konkrétní osobu. Přesto je karikatura podoby osoby (i nelichotivá či urážející) ve společnosti i v judikatuře v odůvodněných případech tolerována. Není proto rozumného důvodu, proč by osobní jméno nemohlo být rovněž předmětem (slovní) karikatury. Dovolací soud tedy nemá důvod odchytil se od závěru vysloveného v předchozím rozsudku vydaném v této věci, že zkomolení jména dotčené osoby takovým způsobem, kdy je jméno spojeno s hanlivým nebo urážlivým výrazem, je třeba z pohledu osobnostních práv hodnotit obdobně jako karikaturu (Ústavní soud tomuto závěru ve zrušovacím nálezu sp. zn. III. ÚS 2300/18 ničeho nevytkl). Jestliže karikatura zveličuje, přehání a ironizuje, lze při „odstranění satirického hávu“ dovodit, že Označení vyjadřuje hodnotový soud, že veřejná prezentace žalobce v politickém prostředí je „pitomá“, přičemž toto synonymum bylo použito právě z důvodu průniku tohoto slova s počátečními písmeny vlastního jména žalobce. Pomocí ironie a

nadsázky tak žalovaná v maximální zkratce (za pomoci slovní hříčky) kritizuje vystupování žalobce v politickém prostředí.

29. Jde-li o postavení kritizované osoby (kritérium 4), lze konstatovat, že žalobce byl v rozhodné době osobou veřejně činnou, byl znám jako úspěšný podnikatel v oblasti cestovního ruchu a představitel asociace působící v této branži. Vstoupil i do politiky, v období, kdy vyšly první články, byl již zvolen senátorem a ucházel se o funkci prezidenta republiky. Byl představitelem politického hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, na jehož kandidátní listině se ve volbách do Poslanecké sněmovny konaných v říjnu 2013 ucházel o přízeň voličů a post poslance, jímž byl zvolen. Ve světle shora citované judikatury již v době uveřejnění článků byl jako politik osobou oprávněného veřejného zájmu a musel snášet větší míru veřejné kritiky než jiní občané, a to i formou, která mu nemusela být příjemná, resp. mu byla nepříjemná. Nelze pak pominout, že podle průzkumů veřejného mínění použití Označení v dotčených článcích nijak negativně neovlivnilo popularitu žalobce u veřejnosti. Je rovněž na místě zdůraznit, že žalobce jako politik měl možnost kritice ze strany žalované ve veřejném prostoru oponovat.

30. Žalovaná směřovala svou kritiku výhradně k názorům a postojům žalobce, jak je prezentoval ve veřejném prostoru (kritérium 5). Lze připustit, že využitím jeho osobního jména se dotkla i jeho soukromé sféry. Označením by se cítil dotčen každý a nelze pominout ani to, že Označení jaksi zavedlo hanlivé komolení jména žalobce. Ústavní soud ve zrušovacím rozsudku vyslovil právní názor, že svoboda projevu nemá vést k tomu, aby byla jakákoli osoba – včetně osob veřejně činných – v očích veřejnosti samoučelně cíleně zesměšňována (kromě toho, že je dovolací soud tímto rozhodnutím Ústavního soudu vázán, považuje za potřebné zdůraznit, že s uvedeným právním závěrem bez výhrad souhlasí), avšak v projednávané věci lze po novém rozhodnutí soudu prvního stupně dovodit, že o takovou situaci se nejedná. Použití Označení za daných okolností není samoučelné a jeho cílem není pouze znevažovat osobu žalobce, ale ve formě slovní karikatury vyjádřit kritiku jeho veřejného vystupování v souvislosti s jeho politickými ambicemi. Kritika žalované se tak týkala převážně veřejného působení žalobce, což obecně požívá větší ochrany.

31. Ohledně chování kritizované osoby (kritérium 6) lze zdůraznit, že žalobce dlouhodobě cíleně využíval možnost sebe prezentace a při vyjadřování a hodnocení ostatních se nezdráhal užívat i expresivní výrazy. Označoval se za kontroverzního politika, což zdůrazňoval, a provokativně otevíral ožehavá témata. V rozhodné době vyzýval k tomu nebýt politicky korektní a volil často silná slova, vyjadřoval se k širokému spektru otázek, a to často způsobem pro část veřejnosti nepřijatelným či neakceptovaným (pro část pak naopak nadšeně přijímaným), upozorňoval na sebe i tím způsobem, že se nezdráhal veřejně vyprávět trapné vulgární vtipy a sám zveřejnil zobrazení prasečího těla s jeho hlavou s názvem „pigtomio“. V takovém případě jeho chování požívá nižšího standardu ochrany [srov. rozsudek ESLP Oberschlick proti Rakousku (č. 2), § 31]. Lze dodat, že vyzýval-li sám žalobce k nekorektnosti a mnohdy tak vystupoval, je s podivem, že pokud se nekorektnost týká jeho osoby, cítí se jí být dotčen, dokonce v takové míře, že se soudní cestou domáhal satisfakce mimo jiné i v penězích. Ostatně v odborné literatuře je v souvislosti s tzv. odvetnou funkcí svobody projevu citováno vyjádření ústavního právníka Davida Kosaře, že „pokud se určitý subjekt dopustí ostré kritiky, musí počítat přinejmenším se stejně ostrou odvetou“ se závěrem, že takový princip české ústavněprávní doktríny subsidiarity a proporcionality mocenských zásahů do debaty o věcech veřejného zájmu odpovídá (Moravec, Ondřej. Mediální právo v informační společnosti. Praha: Leges, 2013, str. 156).

32. Karikaturu zveřejnilo (kritérium 7) tiskové a internetové médium, tedy novinář, u něž jsou měřítka posouzení hodnotících soudů mnohem měkčí (nález Ústavního soudu ze dne 4. 4. 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04). Cílem karikatury ale nebylo samoučelně a cíleně žalobce zesměšňovat, ale poukázat na, podle žalované, nevhodné veřejné vystupování osoby usilující o nejvyšší politické posty. Jinak řečeno, problematizovat cestu k moci lidem s názory a postoji, jež veřejně prezentuje žalobce.

Není důvod se domnívat, že pokud by na prezidenta kandidovala jiná, avšak podobně smýšlející osoba, že by se žalovaná vůči ní nevyjadřovala stejně kriticky. Ohledně tvrzeného „aktivistického“ přístupu žalované k žalobci považuje dovolací soud za důležité připomenout, že úkolem tisku je nejen šířit informace, ale i myšlenky týkající se politických záležitostí a ostatních oblastí veřejného zájmu, což kandidatura na post prezidenta rozhodně je. Je proto nutno považovat za legitimní, zveřejní-li tisk kritiku veřejného vystupování takového kandidáta (opírající se o reálný základ), jestliže jeho veřejně prezentované názory a postoje (podle názoru kritika) postu prezidenta neodpovídají. A to i formou karikatury. V této souvislosti dovolací soud připomíná, že tiskový zákon v žádném ustanovení neukládá povinnost být objektivní a nezakazuje vést v tisku politickou kampaň. Tisk mohou vydávat i politické strany, které přirozeně politickou kampaň vést mohou a vedou (např. do roku 2022 vydávala po 31 let politická strana KSČM prostřednictvím svého nakladatelství Futura tištěný i webový „český levicový deník“ Haló noviny, místo něhož od dubna 2022 vydává jako tištěný i webový týdeník titul Naše pravda). Právní úpravu publikační činnosti prezentované na webových stránkách pak dosud neupravuje žádný speciální zákon, který by vyžadoval objektivitu a vyváženost názorů (samozřejmě v mezích citované judikatury týkající se ochrany osobnosti). Lze proto uzavřít, že tisková a internetová média mohou (je to mimo jiné jejich úkolem) vyjádřit hodnotový soud ve formě kritiky i karikatury, který odráží i názor části společnosti (přirozeně aniž by neoprávněně zasáhly do osobnostních práv dotčené osoby). V této souvislosti je podstatné i to, že bylo prokázáno, že žalovaná nebyla při své kritice názorů a postojů žalobce ve veřejném prostoru osamocená, obdobný kritický postoj k těmto otázkám zaujímaly i jiné osoby či média.

33. Kritika byla zveřejněna (kritérium 8) v souvislosti s probíhající kandidaturou žalobce na prezidenta republiky (články 1 až 4). V té době se jednalo o zcela aktuální otázku veřejného zájmu, již mohla (případně měla) média komentovat a vyjádřit tak názor nejen svůj, ale i části společnosti. To opět svědčí ve prospěch svobody slova oproti ochraně osobnosti. Další užití Označení přetiskem titulní stránky Reflexu č. 45/2012 ve zmenšené velikosti v souvislosti s komentářem žalované vztahujícím se k obraně žalobce a uvedením (převážně vulgárních) reakcí jeho příznivců (články 8 až 10) na tuto titulní stránku i kritiku žalované, lze posoudit jako připomenutí toho, co je ze strany přetiskovaných kritik příznivců žalobce odsuzováno.

34. S ohledem na výše uvedené lze shrnout, že označení „Pitomio“ má povahu hodnotového soudu ve formě slovní karikatury, který se zakládá alespoň na minimálním skutkovém základě. Slovní karikatura jména není obecně vyloučena a vyznačuje se (stejně jako např. obrazová či fotografická karikatura) ironií, nadsázkou, případně ostrostí či jednostranností, a je proto na ni nutno pohlížet shovívavěji. Dovolatelka ji využila ve vztahu k veřejně činné osobě (politikovi) pohybující se v nejvyšších patrech politiky, a to v době, kdy tento politik kandidoval na post prezidenta republiky. Žalobce se sám označoval za kontroverzního politika, využíval silné i hanlivé výrazy a vyzýval k nekorektnosti. Vzhledem k tomu musí projevit vyšší stupeň tolerance. Posuzovaný hodnotový soud vyslovilo tiskové a internetové médium, a to především v souvislosti s prezidentskou kandidaturou žalobce (články 1 až 4), přičemž ve své kritice nebylo osamocené, obdobné názory vyjadřovaly i jiné osoby či média. Všechny tyto okolnosti (kritéria) svědčí v posuzovaném případě ve prospěch práva na svobodu projevu. Na druhé straně, byť se jednalo o koncentrovanou kritiku názorů a postojů žalobce v politice, tedy jeho veřejnou sféru, dotkla se i soukromé sféry žalobce, bylo-li v rámci karikatury v negativní konotaci využito jeho jméno. To svědčí ve prospěch ochrany jeho osobnosti. Bylo-li Označení žalovanou užito i později, jen v souvislosti s reakcemi žalobce a jeho příznivců na kritiku žalované (články 8 až 10), jedná se o pouhé připomenutí souvislosti publikovaných vyjádření s jimi odsuzovaným zásahem žalované. V takovém případě již nejde o zásah stejné intenzity jako v prvních článcích, nicméně opětovným připomenutím se negativní dopad do osobnosti žalobce opětovně připomíná a tím prodlužuje. Lze uzavřít, že většina posuzovaných kritérií svědčí ve prospěch práva na svobodu projevu chráněného čl. 17 Listiny proti právu žalobce na ochranu osobnosti zakotveného v čl. 10 Listiny. Byť karikatura využívá hanlivého komolení jména žalobce, je z pohledu judikatury

nutno na ni nahlížet shovívavěji, a nelze dovodit, že by zcela zjevně přesáhla meze přiměřenosti v poměru ke sledovanému cíli kritiky. Sluší se dodat, že odvolací soud Označení z hlediska výše uvedených kritérií neposuzoval. Tím se odchýlil od ustálené judikatury Nejvyššího i Ústavního soudu, a jeho rozhodnutí je proto nesprávné.

35. Dovolání je dále přípustné i pro posouzení otázky důvodnosti zdržovacího nároku ve zbývajícím rozsahu, který nebyl obsažen ve vyhovujícím výroku prvního rozsudku soudu prvního stupně. Jestliže dovolací soud dospěl k závěru, že zkomolení jména žalobce bylo za daných okolností karikaturou vyjadřující hodnotový soud žalované, není na místě absolutní zákaz jejího případného dalšího použití, bylo-li by výrazem přiměřené a oprávněné kritiky (nicméně by bylo vhodné, aby média žalované a případně i další média velmi pečlivě zvažovala případné další použití Označení – blíže bod 34 tohoto rozsudku). Ohledně zdržovacího nároku dovolací soud rovněž připomíná, že odvolací soud své rozhodnutí o něm postavil současně i na závěru o nesplnění obecných podmínek pro uložení povinnosti zdržet se takového konkrétního zásahu. Podle ustálené judikatury dovolacího soudu je nezbytnou podmínkou pro úspěšné domáhání se zdržení neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby podle § 13 obč. zák., aby konkrétní neoprávněný zásah trval, resp. aby existovalo konkrétní aktuální nebezpečí (hrozba) jeho uskutečnění či opakování v budoucnu (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3729/2009, ze dne 28. 1. 2013, sp. zn. 23 Cdo 3893/2010, a ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 23 Cdo 2939/2011, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2023, sp. zn. 25 Cdo 3544/2022). Jak bylo v řízení zjištěno, žalovaná od roku 2015 do rozhodnutí soudu prvního stupně Označení nepoužila. Jestliže soud prvního stupně vyšel ze skutkového závěru, že již po dobu pěti let tvrzený zásah použitím tohoto Označení netrvá a vzhledem k vyjádřením žalované v řízení nehrozí aktuální nebezpečí jeho opakování v budoucnu, je jeho právní závěr o nedůvodnosti návrhu na zdržení se jeho užití správný a opírá se o ustálenou rozhodovací praxi dovolacího soudu, již odvolací soud zcela pominul (žádným způsobem tento právní závěr nehodnotil). Dovolání je z těchto důvodů i ve vztahu k tomuto nároku důvodné.

36. V této souvislosti považuje dovolací soud za důležité připomenout, že pravomocně byla žalované uložena povinnost zdržet se ve všech jejích tištěných médiích i na on-line serverech komolení jména žalobce jeho označováním jako „Pitomio“ s výjimkou případů, kdy by takové označení bylo projevem oprávněné kritiky. Znamená to, že užitím Označení, aniž by se jednalo o oprávněnou kritiku, by žalovaná porušila soudní rozhodnutí, což by mohlo mít příslušné právní následky. Dovolací soud zdůrazňuje, že užití Označení bylo v tomto rozsudku dovolacím soudem posuzováno ve vztahu ke konkrétním shora popsáním okolnostem, přičemž jeho samoučelné a zesměšňující užití rozhodně není projevem oprávněné kritiky, a není tak chráněno čl. 17 Listiny. Proto je nezbytné, aby média žalované (i další média) velmi pečlivě zvažovala případné další použití Označení (to platí i pro obsah a formu informování o výsledku tohoto soudního řízení).

37. Vzhledem k důvodnosti dovolání žalované, délce řízení a i proto, že dosavadní výsledky řízení ukazují, že o věci je možno rozhodnout [§ 243d písm. b) o. s. ř.], změnil dovolací soud rozsudek odvolacího soudu ve věci samé v té jeho části, již byl změněn rozsudek soudu prvního stupně, tak, že se i v tomto rozsahu tento rozsudek potvrzuje.

Další články:

- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)
- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)